

E szakok mindegyike multidiszciplináris jellegű: más-más arányban mindegyik több tudomány ill. határtudomány vagy tudományág találkozási pontján lévő ismeretekből merítkezik. Emiatt is fontos e tudományok művelőinek együttműködése a képzés minőségének az érdekében.

S. FARAGÓ MAGDOLNA

A szociálpedagógus-képzés kezdetei Magyarországon

A magyarországi felsőfokú szociális szakképzés nyolcvanas évek második felétől kezdődő folyamatában sajátos szerepe van a szociálpedagógus-képzésnek. 1991. szeptemberében megtörtént a szakalapítás; ma az esztergomi tanítóképző, az egri tanárképző és a Hajdúböszörményi Óvóképző Főiskolán folyik szociálpedagógus-képzés. Legáltalánosabb összefüggései szempontjából három, egymással kapcsolatban lévő kardinális kérdést javaslok vitára, átgondolásra.

A „megrendelők” és a képzés viszonya, azaz milyen szakembert vár(hat) a terep?

Ténykérdés, hogy gyermekvédelmi tevékenység jól/rosszul eddig is folyt a szociális, gyermek- és nevelési/oktatási intézményrendszerben, s tudjuk, hogy a közelmúlt és jelen társadalmi, gazdasági, politikai változásai előtérbe helyezték a gyermekjóléttel összefüggő társadalmi szükségleteket is. Ám ma még elenyésző a képesített szociális szakemberek száma, és az e területen dolgozó kollégák tömegesen nem fogalmazznak meg a képzéssel szembeni konkrét elvárásokat. Így a szociálpedagógusok kompetenciáinak, szakmai határainak, viszonyrendszerének meghatározása is inkább a képző intézményekre marad, még akkor is, ha ezek munkájuk nélkülözhetetlen velejárójaként szorosan együttműködnek a terep, intézményeivel és prominens képviselőivel, munkatársaival.

A kérdés teljesebb átgondolásához a humán ökológiai, rendszerszemléletű megközelítést javaslom kiindulásul, mely szerint a segítő szakma és szakember – így a szociálpedagógus is – az ember (jelen esetben a gyerek) és környezetére összpontosít. A szociális problémák többszörösen összetett voltából következően a mikro- és makroösszetevők feltárására, azok kritikai elemzésére vállalkozik, és ezek alapján minimálisan a megbomlott egyensúly visszaállítására, maximálisan pedig magasabb rendű egyensúly kialakítására törekszik.

A segítő szakember célja így tehát a kliens (gyerek) támogatása, a problematikus környezet változtatásának elősegítése, valamint e kettő egymáshoz illesztése.

Mindebből két következtetés kívánkozik: Egyfelől az alapképzés szintjén célszerűnek látszik elsősorban funkcióra, feladatra, széles területre képezni, azaz az óvodára, iskolára és ezen intézmények „köré”, a gyermekjóléti szolgálatokra, és célszerű felülemelkedni az azonnali specializálódó képzés kísértésén. Másfelől a szociálpedagógusképzés is rendszerszemléletűnek tekinthető a szakmai tudás megítélése, a képző hely és környezete, a diákok (alkotó csoportjaik), oktatók (és stábjaik) stb. vonatkozásában

A képzés helye a felsőoktatás rendszerében – dilemmái

A szociálpedagógus-képzés egyrészt a pedagógusképzés keretei közül nőtt és nő ki. A pedagógia önmegújulása során eljutott a fontos felismerésig, miszerint a jövőben minden pedagógusnak a jelenleginél jelentősebb és színvonalasabb szociális szaktudásra, érzékenységre és képességekre van szüksége. Beépítendő e tartalom tehát a pedagógusképzés egészébe. De nem lehet minden tanító, tanár egyben szociálpedagógus, utóbbiak képzése a fent már említett specifikus célkitűzésekből eredeztethető.

Másrészt az elindított szociálmunkás-képzések részeként, előszakosodásként is történnek specializálódások az iskolai szociális munkára, vagy a gyermekjólétre, -védelemre. A természetes folyamatok eredményeként létrejött helyzet feszültségeket is indukál, de talán az ügy előnyére szolgálhat, hogy a pedagógus és szociális szakma egyaránt fontosnak tartja e határterületet. A közös érdekek felismerése, kezelése, az együttműködések és szövetkezések bizonyára jótékony hatásúak lehetnek.

További dilemma: miként lehet, szabad összekapcsolni a szociálpedagógus-képzést az óvó-, a tanítói és a szaktanári képzésekkel. Kérdés, hogy a tradicionálisabb (konzervatívabb) pedagógusképzés és az ettől karakterben, logikában, metodikában stb. eltérő – talán kimondható: modernebb – szociális képzés mennyire „bírnák ki”, erősítik egymást? Egyúttal felvetődik, hogy a leendő szociálpedagógusok belső és/vagy külső szakemberei legyenek pl. az iskolának, óvodának. Előnyök, hátrányok mindkét vonatkozásban vannak.

Curriculumfejlesztés

A kimenetszabályozás felé haladás, az egyes képzések akkreditálása igen jelentős erőfeszítéseket igényel a képzést vállaló oktatói stáboktól, mely erőfeszítés egyben per sze a stábok hitelességének megerősödésével, a szociális képzésben és szakmában oly nélkülözhetetlen team-munka kiteljesedésével jár. Mindez szükségszerűen ráirányítja figyelmünket a nemzetközi felsőfokú szociális és pedagógusképzési gyakorlatra, ill. a folyamatos curriculumfejlesztés szükségletére.

Ma nálunk a tradicionális és curriculum szemléletű tantervalakítás és -fejlesztés keveredik, „jól megfér” egymással, akár a szociális képzés egészét, akár egy-egy intézmény (képzés) dokumentumait és gyakorlatát nézzük. Érzékelhető a diszciplinaritás, az akadémikus tananyagleírásos mechanizmus, másrészt sokszor ugyanott tapasztalható az integrációra, a probléma-, gyakorlat- és ember(személy)központú képzésre való törekvés. A képzésfejlődés természetes velejárójának tudható be, hogy ezen ellentétes hatások akár „ki is üthetik” egymást. Ezek is indokolják a hazai és külföldi oktatói stábok to-

vábbi minőségi együttműködését, szervezettségét (lásd Iskolaszövetség), továbbképzését.

Összefoglalásul/tehát az alábbi kérdéseket javaslom a szekciókban megvitatni:

- Milyen szociálpedagógust vár a terep?
- Melyek a szociális munkás és szociálpedagógus közötti azonosságok, különbségek?
- Miképpen lehet a képzésben és terepen dolgozóknak közelebb kerülni egymáshoz, milyen szerepe lehet ebben a kialakuló-fejlődő tereptanári stáboknak?
- Mi köti össze a szociálpedagógus-képzést más pedagógus- és szociális képzésekkel?
- Mi köti össze a szociális képzést folytatókat? Milyen kérdésekben célszerű konszenzusra jutni (képesítési feltételek, kibocsátási minimumkövetelmények, vagy másban is)?
- Hogyan tudunk curriculum- és rendszerszemléletű tantervfejlesztést folytatni?
- Miben kellene a képző stáboknak önállóság (tananyagstruktúrák, kiválasztás, tanítási stratégiák)?
- Kapcsoljuk-e össze más pedagógus és szociális szakokkal e képzést, vagy perspektivikusan elképzelhető-e az önállóság?

BUDAI ISTVÁN

A képzők képzéséről

A konferencián elhangzott előadás rövidített változata

Pilinszky János írja: „Az iskolák földadata – messze túl az ismeretek közlésén – a figyelem nevelése.” Majd *Simone Weilt* idézi: „A valódi szerencsétlen nem enged magához nyúlni, szerencsétlenségét leplezi a világ, de főként önmaga előtt, ahogy a rákos betegek. A jótékonykodás velük szemben atrocitás, melléfogás. Nem csoda hát, ha a jótékonykodás csak még keserűbbé, zárkózottabbá, gyűlölködővé és ellenségessé teszi őket. Egyedül az iskolázott figyelemnek, a tökéletes diagnózisnak nem tudnak ellenállni.

Mi történt az irgalmas samaritánus esetében? Egy szerencsétlen vérbe borultan hevert az árokszélen. Jött arra valaki, aztán egy másik, de figyelmük nem volt iskolázott. Aztán harmadiknak jött a samaritánus, akinek iskolázott volt a figyelme. Elég volt egy pillantást vetnie, hogy fölmérje az árokparton heverő már-már önmagát földadó ember helyzetét. És mert a samaritánus figyelme és fölismerése pontos volt, többé nem tudott nem cselekedni. Automatikusan cselekedett. És a szerencsétlen, aki különben minden segítség ellen föllázadt, és átkozódva rúgkapált volna, a pontos segítségnek éppúgy nem tudott ellenállni, éppoly automatikusan engedett, ahogy a samaritánus nem tudott nem cselekedni...”

Beszéljünk most arról a szociális tudásról, melyet nem igazol speciális diploma. Beszéljünk arról, hogy a magyarországi pedagógusdiplomával milyen szociális ismereteket kap a leendő tanító s a tanár. Mindannyian tudjuk – alig kap valamit. S amit kap, legtöbbször különleges ráadásként, *speciálkollégiumi pluszként* kapja, ahelyett, hogy a kötelező alapképzés részeként kapná. A szakjára talán fölkészítjük ifjú kollégánkat, de a szakmájára aligha.

Nem tanítjuk meg figyelni őt. Pedig – s erre a művészetpedagógia, azon belül is a drámapedagógia eredményei szolgálhatnak érvként – megtaníthatnánk! A pályára alkalmasakat megtaníthatnánk, a pályára alkalmatlanokat pedig olyan helyzetbe hozhatnánk a felkészítő gyakorlatok során, hogy időben eldönthessék, akarnak-e tanítani, vagy más szakmát választanak. (...)

A jelenlegi felsőoktatási struktúra alkalmatlan arra, hogy közvetítő embert képezzünk benne, s az igazán felkészült szakemberek száma is igen csekély. Ezért átmeneti megoldásként, és azonnali segítségképpen a képzőket képző hálózat megteremtését javasoljuk. A következőkben az OSKOLA-rendszer tervét ismertetem: